

MASARYKOVA UNIVERZITA

Úvod do jazykovědy

Interdisciplinární studium jazyka

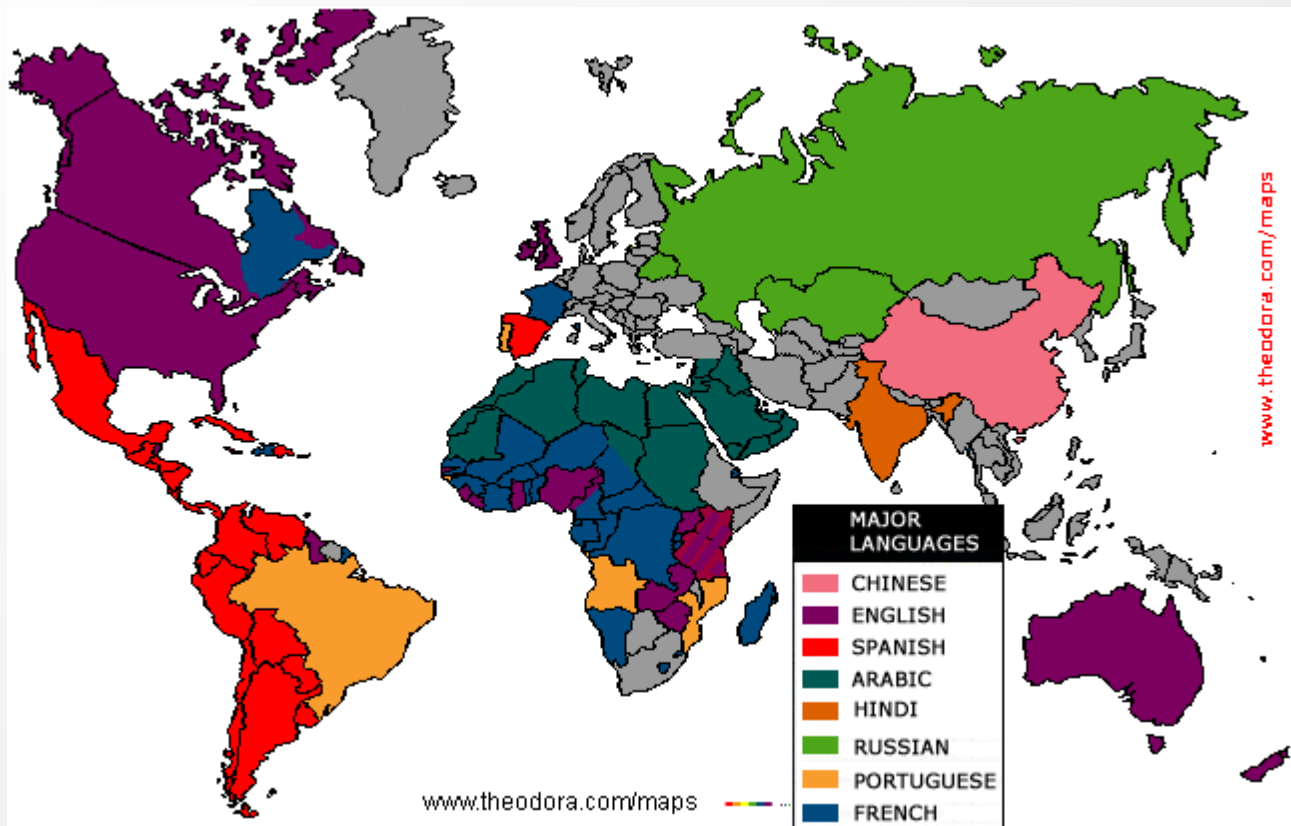
Sociolingvistika

Jazyk jako společenská instituce (konvence + konsensus). Variety jazyka, počet mluvčích jazyka, komunikativní situace.

- 1) Národní jazyk**
- 2) Dialekt (regionální)**
- 3) Sociolekt (profesní žargon, slang, argot)**

Sociolingvistická klasifikace jazyků: 1) světové
2) oficiální
3) ostatní

Světové jazyky

Interdisciplinární studium jazyka

Sociolingvistika

Studium dalších faktorů:

- **Komunikativní situace (funkční styly, registry)**
- **Charakteristiky mluvčího (věk, pohlaví, povolání, původ...)**
- **Sociální postoje účastníků (nadřazenost / podřazenost, důvěrnost / distance...)**
- **Vyjadřování zdvořilosti (jazykové odlišnosti)**

Interdisciplinární studium jazyka Etnolingvistika / Antropolingvistika

1. polovina 20. století, americká lingvistika

Počátky: F. Boas, E. Sapir, B. L. Whorf

Původně studium domorodých jazyků bez písma

Předmět studia: kulturní rozdíly v jazykové komunikaci (náboženství, tradice, rodinné vztahy, pozdravy, zdvořilostní zvyky, pozdravy...)

Interdisciplinární studium jazyka Neurolingvistika

UŽ od 2. poloviny 19. století

Výzkum mozku a řečových center (levá hemisféra)

**Jazykové poruchy – afázie (agrafie/dysgrafie,
alexie/dyslexie, dyslálie, koktavost...)**

Interdisciplinární studium jazyka

Psycholingvistika

**G. Lakoff, N. Chomsky, od 50. let 20. století
(J. Piaget – kognitivní vývoj dítěte)**

**Předchůdci: Psychologická lingvistika
(W. Wundt – počátek 20. stol.)**

Behaviorismus v jazyce (L. Bloomfield)

S > r > s > R

**Jazyk a pojmové myšlení, psychické činnosti
spojené s mluvou (konceptualizace představ >
pojmy > pojmenování > formulace >
artikulace).**

Interdisciplinární studium jazyka Psycholingvistika

Percepce řeči: vnímání > segmentace > identifikace

Osvojování mateřského jazyka (vrozená dispozice, univerzální gramatika?)

Bilingvismus (simultánní x sekvenční)

Studium cizího jazyka (odlišný proces)

Vnitřní řeč (=myšlení)

Vývoj jazyka

1) Ontogeneze - vývoj jazyka jedince

2) Fylogeneze - vývoj jazyka obecně

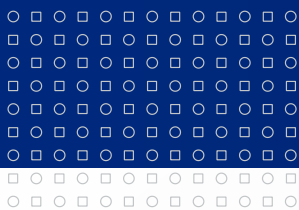
Ontogeneze jazyka

Vrozená jazyková schopnost, přirozený proces učení, automatické osvojení pravidel jazyka

8.-18. měsíc – izolovaná slova, do 24. měsíce – spojení dvou slov (elementární věty), od 3. do 15. roku – vlastní vývojová fáze, pak úpadek přirozené schopnosti osvojení jazyka.

N. Chomsky – vrozené jazykové struktury (univerzální gramatika)

x Studium cizího jazyka (vědomý proces učení, obtížné a nedokonalé zvládnutí, problémy s výslovností a intonací)

Fylogeneze jazyka

Otázka vzniku jazyka: jeden nebo více prajazyků?

Vznik: před 100.000 – 1 milionem let

Nejstarší písemné záznamy: 6000 let

3500-4000 př. n. l. - Sumer

3000 př. n. l. - Egypt

2000 př. n. l. - Čína

1700-1500 př. n. l. - Féničané (hláskové písmo)

1400 př. n. l. - Řecko

Fylogeneze jazyka

Teorie vzniku jazyka:

- 1) utopická (Bible)**
- 2) genetická (mutace člověka)**
- 3) přirozená**
 - a) onomatopoická (imitace přirozených zvuků)**
 - b) interjekční (výkřiky pro vyjádření pocitů)**

Teorie monogenetická x polygenetická

Biblická monogenetická teorie (Gen 11:1-9)

1. **Byla pak všecka země jazyku jednoho a řeči jedné.**
2. I stalo se, když se brali od východu, našli pole v zemi Sinear, a bydlili tam.
3. A řekli jeden druhému: Nuže, nadělejme cihel, a vypalme je ohněm. I měli cihly místo kamení, a zemi lepkou místo vápna.
4. **Nebo řekli: Nuže, vystavějme sobě město a věži, jejíž by vrch dosahal k nebi; a tak učiňme sobě jméno, abychom nebyli rozptýleni po vsí zemi.**
5. Sstoupil pak Hospodin, aby viděl to město a věži, kterouž stavěli synové lidští.
6. **A řekl Hospodin: Aj, lid jeden a jazyk jeden všechněch těchto, a tot' jest začátek díla jejich; nyní pak nedadí sobě v tom překaziti, což umínili dělati.**
7. **Protož sstupme a změťme tam jazyk jejich, aby jeden druhého jazyku nerozuměl.**
8. A tak rozptýlil je Hospodin odtud po vsí zemi; i přestali stavěti města toho.
9. Protož nazváno jest jméno jeho Babel; nebo tu zmátl Hospodin jazyk vsí země; a odtud rozptýlil je Hospodin po vsí zemi.

Evoluční teorie a vývoj jazyků

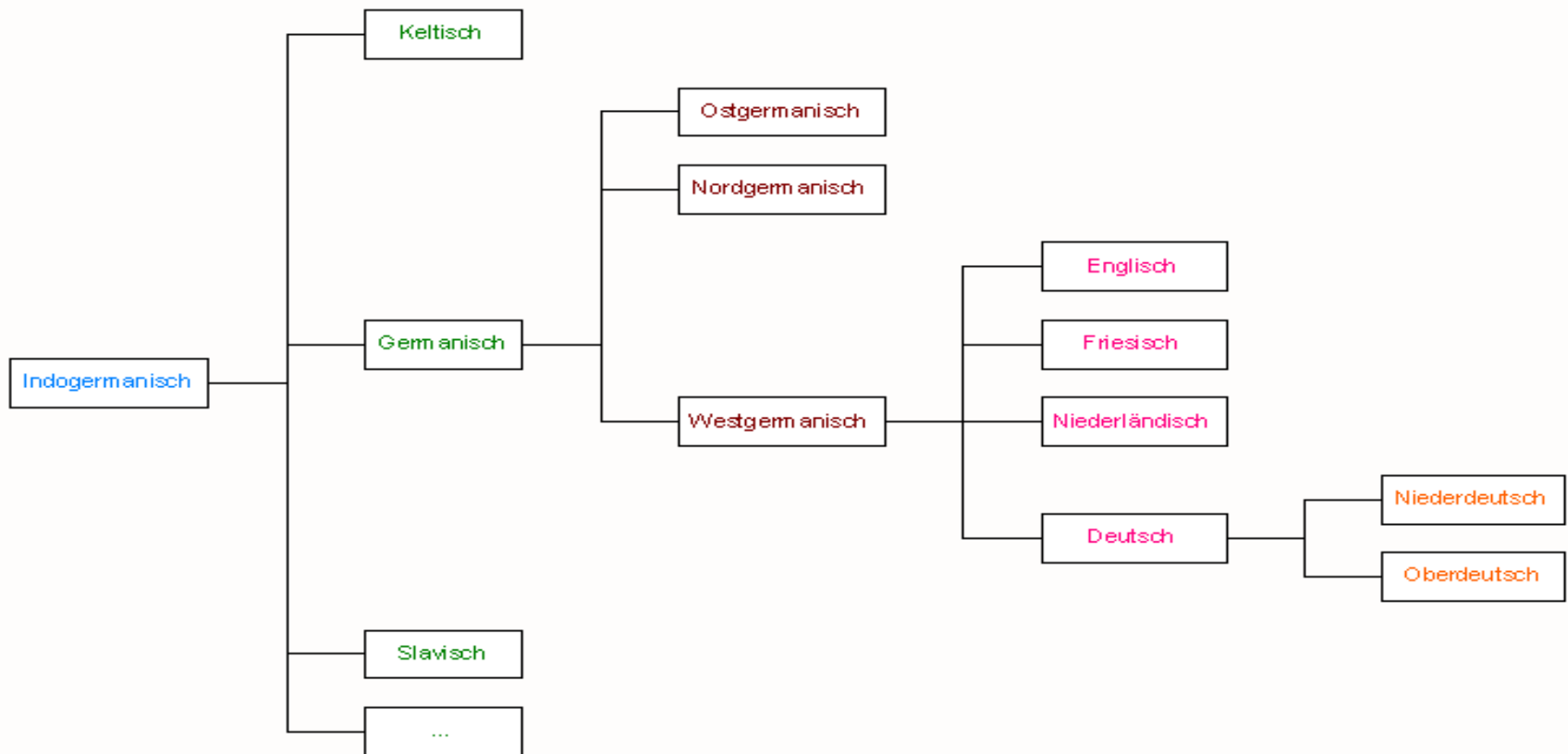
Sprachstamm

Sprachfamilie

Sprachgruppe

Sprache

Dialekt

Fylogeneze jazyka

Dva protichůdné procesy vývoje jazyků:

- 1) Divergence** (štěpení: latina > románské jazyky)
- 2) Konvergence** (smíšení: angl. + francouzština)

Jazykový substrát x superstrát x adstrát

Fylogeneze jazyka

Staří Řekové:

Jazyk jako přirozený jev

(Platón)

x konvence

(Aristotelés)

Jazyk jako chaos

(anomalisté)

x řád

(analogisté)